

A CENTRAL WORD IN THE VIRTUAL WORLD, THE ROMANIAN FORUM

Adrian Chircu

Assist. Prof., PhD, Hab. Dr., "Babeş-Bolyai" University of Cluj-Napoca

*Abstract. This article aims to analyze the initial perception of the noun **forum** in the Romanian language as well as its current uses. Therefore, both diachronic and synchronic approaches will be employed in order to facilitate appropriate understanding and to explain the dynamics of the word in today's Romanian, where it mainly means "virtual space for discussion, through written messages, between network members".*

Keywords: diachronic approach, synchronic approach, lexis, meaning, dictionary, Internet, lexical dynamics vs. determinative dynamics.

„...circulația cuvintelor este o normalitate a evoluției istorice și a evoluției limbilor.” (Moroianu 2015: 7)

În cei din urmă ani, studiul apariției și al viețuirii cuvintelor în limba română a cunoscut un reviriment (Zafiu 2001, Sala 2005-2006, Sala 2009, Ciolan 2013, Dimitrescu 2014, Moroianu 2015), ceea ce sugerează faptul că există o ciclicitate în abordarea aspectelor de ordin lexico-semantic, mai ales că au loc anumite mutații la nivelul inventarului lexical și al semnificațiilor, fie că e vorba despre cuvinte recent împrumutate, fie că avem de-a face cu termeni deja prezenți în limba română.

1. În acest studiu, ne raliem și noi acestor demersuri, propunându-ne să urmărim câteva momente din viața unui cuvânt tot mai adesea întrebuințat în mediul virtual ori în vorbirea cotidiană, și anume *forum*, care face parte, aparent, din categoria cuvintelor nou intrate în limba română. Includerea acestui cuvânt în seria termenilor actuali se explică prin mutațiile suferite în comunicarea contemporană, care, deseori, se desfășoară în spațiul virtual.

1.1. În fapt, avem a face cu o reactualizare a unui termen în limbă, însă cu o altă semnificație decât cea de odinioară. Acest proces de calchiere semantică (Hristea 1984:

111-114), prin adăugarea unui înțeles nou unui cuvânt latino-romanesc existent în română¹, se datorează atât împrumutului lexical, cât și nevoii de cuprindere a unei noi semnificații.² Probabil că, în limba sursă (engleza americană), semnificația primară a termenului a intrat în desuetudine, iar acesta a dobândit, un nou sens³, putându-se întrevădea, fără îndoială, o legătură semantică cu cea inițială.⁴

1.2. Cuvânt de origine latinească savantă în majoritatea limbilor romanice (în latină, avea mai multe înțelesuri: I. mai rar 1. Hol lângă un mormânt. 2. Spațiu liber într-un teasc, unde se pun strugurii, înainte de a-i stoarce ; II. În special 1. loc de piață de alimente, piață publică. 2. forumul simbolizează a) viața publică, viața curentă ; b) afacerile, mai ales cele financiare. 3. Centrul unei piețe, al unui tribunal, loc de judecată al guvernatorului. 4. loc pe un câmp, în stânga cortului generalului ; 2. mai multe orașe sau târguri grupate (*Forum Alieni, Forum Appii, Forum Corneliium*) (Gaffiot 1967: 682-684)⁵, termenul latinesc *forum* este selectat, încă din Evul Mediu, în lucrările lexicografice latinești-românești/ românești-latinești, ai căror autori se străduiau să-l tălmăcească pe firea limbii române, echivalându-l fie cu *târg* (DLCVI 2001: 210; LCLV 2001: 230; DVL 2008: 125), fie cu *locde facerea judecării* (DLCVI 2001: 210) ori *pieț*(DVL 2008: 109).

1.3. În secolul primei modernități (al XIX-lea), etimologizantii Laurianu și Massimu I (1871: 1253) definesc FORU, pl. -e, *forum*, platia publică, 1. unde se vendu diverse lucruri, mercatu: foru frumentariu, foru verdiariu, foru vaccariu, foru pescariu, foru macellariu, foru vinariu ; 2 locu unde se aduna poporul pentru diverse affaceri ; 3. tribunariu, judeciu: totu cetatianulu cauta se se judge in forulu seu.

¹ A se vedea, în acest sens, și cazul verbului *a aplica* (engl. *to apply*) al cărui sens ('a face o cerere, a solicita') s-a adăugat la cele deja prezente în limbă, intrate odată cu împrumutul din franceză (*appliquer*) și din latină (*applicare*). Pentru acest termen, vezi și Zafiu (2001: 96), Groza (2004: 122) sau DEX (2016: 59).

² Pentru alte detalii privitoare la acest aspect, a se consulta și Groza (2004: 121-122).

³ Hristea (1984: 111) consideră că, în astfel de cazuri, ne aflăm în prezența unui calc semantic la un cuvânt neologic ce „constă în atribuirea unui nou sens unui cuvânt existent deja într-o limbă, după modelul corespondentului său străin, care este întotdeauna cel puțin bisemantic.”

⁴ Vezi și Hristea (1994: 90), unde se precizează că „un sens nou apărut într-o limbă poate fi o creație proprie limbii respective ori poate fi «calchiat» sau copiat după un model străin, ceea ce echivalează cu un împrumut semantic.”

⁵ În DELL (1932: 367), se precizează că, la origine, acest termen a însemnat „l'enclos qui entoure la maison (cf. *forēs, forus*), l'enclos devant la tombe. [...] Dans la langue rustique, il a le sens technique de «partie du pressoir où l'on disposait les grappes ou les olives à écraser». Le mot a eu une fortune particulière dans le sens de «place de marché». [...] En raison de l'affluence de citoyens urbains et campagnards, qui s'y rencontraient, le Forum devint le centre des affaires publiques et privées, le lieu où se réglaient les contestations, les procès, et c'est autour de cette place que s'élevaient les monuments publics les plus importants: tribunaux, curies, temples, etc.”

1.4. În dicționarele reprezentative, din prima parte a veacului al XX-lea, TDRG (1911⁶/2003), Al. Resmeriță (DESLR 1924), Candrea și Adamescu (CADE 1931/2010), Scriban (1939/2013) sau DLR (1934/2010), termenul în chestiune nu este inventariat. Situația este identică și în coloanele a două dintre dicționarele postbelice (DLRM: 1958 și DLRLC II 1956), ai căror autori nu rețin acest cuvânt.

1.5. În schimb, în aceste lucrări lexicografice este înregistrat cu același înțeles substantivul *for*, care trimite mai degrabă la fr. *for* decât la lat. *forum*.

1.5.1. De pildă, Al. Resmeriță (1924: 273) consideră că provine din lat. *forum* și are următoarele accepțiuni: 1. Piața publică la Romani, pentru adunări; 2. Tribunal; 3) Fig. judecata intimă, conștiința.

1.5.2. Candrea și Adamescu (CADE 1931/2010: 506) propun o etimologie dublă (lat. *forum* și fr. *for*) și-l definesc astfel: La Romani, piață în care se adunau oamenii pentru afaceri, pentru judecăți, pentru discuțiuni publice etc. Forul lui Traian. 2. Tribunal, jurisdicțiune. 3. Forul interior, judecata conștiinței, conștiința însăși.

1.5.3. August Scriban (1939/2013: 520) trimite și el la lat. *forum*, definindu-l ca piață publică la Romani. *Foru interior*, conștiința, *Foru exterior*, autoritatea justiției oamenilor.

1.5.4. În paginile DLR (1934/2010: 157), *for* este considerat un neologism din lat. *forum*, având înțelesul de (La vechii Romani) Piață, în care se întâlnesc oamenii pentru afaceri publice procese. *Forul lui Traian*. Fig. Tribunal. Acest suprem for judecătoresc. Sbiera, F.S. 368, Forul interior, *conștiința*.⁷

1.6. Mai aproape de zilele noastre, în DEX (1975/2016: 443), *forum* are un sens restrâns, și anume ‘adunare, întrunire (de mare amploare și importanță)’, avansându-se o etimologie multiplă, lat. fr. *forum*, accepțiune și etimoane (fr. lat. *forum*) pe care le găsim și în paginile MDA II (2002: 454), respectiv ‘întrunire (de mare amploare și importanță)’.

Termenul apare și în edițiile succesive (2000: 374: și 2013: 423) ale dicționarelor de neologisme (MDN și DAN), elaborate de către Florin Marcu, care menționează termenul cu următoarele semnificații: adunare, colocviu, simpozion, *for* (< lat. fr. *forum*).

⁶ În situațiile în care am precizat doi ani de apariție, am marcat și anul celei dintâi ediții, urmând ca, la Bibliografie, să o trecem doar pe cea recentă, din care am și citat.

⁷ În dicționarele moderne postbelice (DLRM 1958, DLRLC 1956, DEX 1975/2016, MDN, DAN, DEXI, DEN, MDA), definirea termenului *for* este, cu mici diferențe (DEXI), cea din dicționarele interbelice, oscilându-se în ceea ce privește prioritizarea etimonului (lat. *forum* sau fr. *for*).

În coloanele DEXI (2007: 756), *forum* are mai multe accepțiuni, care ilustrează, de astă dată, lărgirea sferei semantice, odată cu adăugarea de semnificații preluate din diversele terminologii: 1. Adunare, întrunire (de mare amploare și importanță) în care au loc dezbateri, negocieri; for. 2. (inform.) Discuție pe internet între participanți care au interese, preferințe etc. comune. pl. -uri. (< lat. *forum*, -i, fr. *forum*.)

1.7. Mult mai amplă este descrierea acestui termen în DCR₃ (2013: 251), în ale cărui pagini Florica Dimitrescu și colaboratorii săi surprind multiplele înțelesuri din limba ultimelor decenii: 1. Adunare, întrunire în cadrul căreia se discută probleme de interes public („*Mâine, în Capitala țării se deschid lucrările Forumului tinerei generații, eveniment politic cu ample semnificații în viața societății noastre.*” Sc 4 V 80, p.1). 2. (inform.) – Spațiu virtual consacrat discuțiilor, prin mesaje scrise, între membrii unei rețele; spre deosebire de mesageria instant, pe un forum comunicarea nu se face în timp real, ci prin postarea de texte („*Forum-urile de pe site-urile create special pentru adolescenți și cele de pe site-urile liceelor bucureștene sunt pline de mesaje postate în săptămânile vacanței de vară.*” Ad. 27 VIII 03, p. 6).

1.8. Interesant e faptul că Elena Dănilă și Andrei Dănilă, în al lor dicționar de cuvinte și sensuri recente DICSR (2011:130), renunță la semnificația tradițională și o rețin doar pe cea actuală, ceea ce ilustrează depărtarea de sensul primar: spațiu pe internet unde utilizatorii pot lăsa mesaje sau pot discuta anumite subiecte cu alți utilizatori: *am găsit soluții pentru problema mea de pe forum.* (Din engl., fr. *forum*).

1.9. Din păcate, în paginile noului DEX (2016: 443), autorii nu au reținut și semnificația cu care este mai des întrebuințat în perioada actuală, și anume ‘loc virtual de întâlnire al unor persoane, care doresc să discute, în principal, pe marginea unor subiecte comune sau de actualitate’.

1.10. În limba franceză, din care l-am preluat în urmă cu două veacuri, substantivul *forum* este considerat: un latinisme, emprunté au XVIIIe s. (1757) au latin *forum*, qui a donné *for*. D’abord mot d’antiquité, il désigne par figure (av. 1813) tout lieu où l’on discute des affaires publiques. Par extension, il a pris (1910, R. Roussel) le sens architectural et urbanistique de «place publique», récemment le Forum des Halles, à Paris, a diffusé cet emploi, variante noble du Centre (d’achats, etc.). Il a reçu dans les années 1960 une valeur moderne, «réunion, colloque, débat public» (1955), sens relevé chez A. Maurois dès 1946 à propos de la vie publique américaine et à partir de 1947 en français du Canada ; il pourrait s’agir d’un américanisme, le mot ayant des valeurs figurées en anglais

depuis le XVIIe siècle. Autre américanisme, le sens de «lieu d'échange de messages, sur un système télématique» (v. 1997) (DHLF 2006: 1466).

Pe lângă înțelesurile mai vechi din DHLF (2006: 1466), acest ultim sens figurează și în Robert (2014: 1082) sub 4. Inform. Espace virtuel consacré à l'échange de messages écrits, aux discussions sur un thème en temps différé entre utilisateurs d'un réseau télématique. Recomm. offic. pour remplacer l'anglic. *newsgroup*. *Contribuer à un forum*. *La FAQ d'un forum*.

1.11. În perspectivă etimologică, originea acestui termen ar trebui reconsiderată în paginile principalelor lucrări lexicografice de la noi, unde apar, în mod constant, ca etimoane lat., fr. *forum*. La acestea, ar trebui adăugată și engleza⁸ (americană), limbă din care termenul referitor la discuțiile din mediul virtual a pătruns și în limba română, datorită gradului său de internaționalizare tot mai ridicat.⁹

1.12. Interesantă ne apare și distribuția termenului în sintagme pe internet, care ne ajută, adesea, să circumscriem tematica forumului și/sau subiecții (internații) implicați în discuții, termenul în chestiune fiind determinat, în cadrul sintagmelor, de anumiți determinanți nominali (în special, în cazurile Ac și D) sau adjectivali, care marchează subiectele de interes ale persoanelor implicate în actul comunicării (de exemplu, „Craiova Forum. Cea mai mare comunitate online din Oltenia. Discuții despre orice subiect, Anunțuri Gratuite, Concursuri, Știri, Chat.” - www.craiovaforum.ro; „cel mai mare forum de discuții din Romania, care acoperă o plajă mare de subiecte din diferite domenii: software, securitate, jocuri, hardware, telecomunicații...” – forum.softpedia.com).

În acest sens, exemplele excerptate de pe internet sunt relevante, ilustrând dinamica actuală a termenului: „un forum cu și despre Cluj” (www.cluj-forum.ro); „craiovaforum” (www.craiovaforum.ro); „cel mai mare forum de poker” (www.holdem.ro); „forum de discuții din România dedicat jocurilor video pe calculator” (forum.computergames.ro). Se poate observa că termenul discutat este, adesea, inclus chiar în denumirea site-urilor, sugerând, într-un anumit fel, destinația acestora, și anume ‘spațiu virtual de discuții pe o anumită temă’, însă nu în mod obligatoriu.

⁸ E interesant faptul că, în DEN (2009: 388), este indicată și sursa engleză a termenului (lat. fr. engl. *forum*), însă pentru sensuri care vin dinspre limbile latină și franceză.

⁹ A se vedea sensul 1d al termenului din DELE (2005: 553): „a medium such as a newspaper, an Internet news group, etc., where views may be aired and debated.” În coloanele SOED (2007: 1026), nu este reținut acest sens, ci doar informații referitoare la civilizația romană și la justiție.

2. Ca multe alte cuvinte, și substantivul *forum* a cunoscut, după cum s-a putut vedea în paginile lucrărilor lexicografice, perioade de vârf, dar și de decădere, în funcție de sfera de interes a celor care îl foloseau. Cei care discută pe marginea vechilor civilizații au în vedere vechile accepțiuni, iar cei care sunt conectați la lumea virtuală prioritizează semnificația recentă, chiar dacă nu este exclusă și o fericită sintagmă, și anume *a vorbi pe forum despre (anticul)forum*.

2.1. Interpretarea acestui substantiv din diferite perspective (etimologică, lexicală ori semantică) a permis nu numai realizarea unui excurs lexicografic, ci și urmărirea dinamicii unui cuvânt frecvent folosit în limba de astăzi, în special de către generația digitală. Prin reintrarea acestui termen în limba română dinspre engleza (americană), ne aflăm cu siguranță în prezența unei semnificații care s-a impus în limbă și care va face ca, în timp, înțelesurile inițiale al termenului să rămână într-un con de umbră, iar, în paginile dicționarilor, anumite sensuri să constituie o mărturie a unor realități de mult apuse.

Bibliografie:

a) studii:

Ciolan, Alexandru, (2013), *Misterele cuvintelor*, ediția a 2-a adăugită, București, Editura Logos.

Dimitrescu, Florica, (2014), *Teme lexicale actuale* (începutul secolului al XXI-lea), București, Editura Academiei Române.

Groza, Liviu, (2004), *Elemente de lexicologie*, București, Editura Humanitas Educațional.

Hristea, Theodor, (1994), *Probleme de cultivare și de studiere a limbii române contemporane*, București, Academia Universitară Athenaeum.

Hristea, Theodor (coord.), (1984), *Sinteze de limba română*, ediția a III-a revăzută și din nou îmbogățită, București, Editura Albatros.

Moroianu, Cristian, (2015), *Etimologie și lexicologie românească. Convergențe sincronice și diacronice*, București, Editura Universității din București.

Sala, Marius, (2009), *Cuvintele - mesageri ai istoriei*, București, Editura Meronia.

Sala, Marius, (2005-2006), *Aventurile unor cuvinte românești*, vol. I-II, București, Editura Univers Enciclopedic.

Zafiu, Rodica, (2001), *Diversitate stilistică în româna actuală*, București, Editura Universității din București.

b) *dicționare:*

Busuioc, Monica et alii, (2009), *Dicționar esențial de neologisme al limbii române*, București, Editura Corint. (DEN)

Candrea, I.-A, Adamescu, Gh., (2010), *Dicționar enciclopedic ilustrat*, 1 (*Dicționarul limbii române din trecut și de astăzi* (1) de I.-Aurel Candrea), ediție anastatică îngrijită și prefațată de I. Opreșan, București, Editura Saeculum I.O. (CADE)

Corbea, Teodor, (2001), *Dictiones latinae cum valachica interpretatione*, ed. Alin-Mihai Gherman, Cluj-Napoca, Editura Clusium. (DLCVI)

Dănilă, Elena, Andrei Dănilă, (2011), *Dicționar ilustrat de cuvinte și sensuri recente în limba română*, București, Editura Litera. (DICSR)

***, (2008), *Dictionarium valachico-latinum. Primul dicționar al limbii române*, studiu introductiv, ediție, indici și glosar de Gh. Chivu, București, Editura Academiei Române. (DVL)

***, (2005), *Dicționar explicativ al limbii engleze*, consultant editorial Robert Allen, București, Editura Litera Internațional. (DELE)

***, (2007), *Dicționar explicativ ilustrat al limbii române*, coordonator științific Eugenia Dima, Chișinău, Editurile Arc & Gunivas. (DEXI)

***, (2016), *Dicționarul explicativ al limbii române*, ediție revăzută și adăugită, București, Editura Univers Enciclopedic Gold. (DEX)

***, (2010), *Dicționarul limbii române*, tomul VI (F-I/Î), București, Editura Academiei Române. (DLR)

***, (1956), *Dicționarul limbii române literare contemporane*, vol. II (D-L), București, Editura Academiei Române. (DLRLC)

***, (1958), *Dicționarul limbii române moderne*, București, Editura Academiei Române. (DLRM)

Dimitrescu, Florica (coord.), (DCR₃), *Dicționar de cuvinte recente*, ediția a III-a, București, Editura Logos.

Ernout, A., Meillet, A., (1932), *Dictionnaire étymologique de la langue latine*, Paris, Librairie C. Klincksieck. (DELL)

Gaffiot, Félix, (1967), *Dictionnaire illustré latin-français*, Paris, Éditions Hachette. (Gaffiot)

Laurian, A.T., Massimu, J.C., (1871), *Dictionariulu Limbei Romane*, vol. I, București, Noua Tipographia a Laboratorilor Romani. (Laurianu și Massimu)

Maior, Grigore, (2001), *Institutiones Linguae Valachicae - Lexicon Compendiarium Latino-Valachicum*, ed. Alin-Mihai Gherman, vol. I-II, Alba Iulia: Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia. (LCLV)

Marcu, Florin, (2013), *Dicționar actualizat de neologisme*, București, Editura Saeculum I.O. (DAN)

Marcu Florin, (2007), *Marele dicționar de neologisme*, București, Editura Saeculum I.O. (MDN)

***, (2002), *Micul Dicționar Academic*, volumul II (Literale D-H), cuvânt înainte de Eugen Simion, prefață de Marius Sala, București, Editura Univers Enciclopedic. (MDA)

Rey, Alain (dir.), (2006), *Dictionnaire historique de la langue française*, tome 2 (F-Pr), Paris, Éditions Le Robert-SEJER (DHLF)

Resmeriță, Alexandru, (1924), *Dicționarul etimologico-semantico al limbei române*, Craiova, Institutul de Editură «Ramuri». (DESLR)

Robert, Paul, (2014), *Le Petit Robert*, texte remanié et amplifié sous la direction de Josette Rey-Debove et Alain Rey, Paris, Éditions Robert – SEJER. (Robert)

***, (2007), *Shorter Oxford English Dictionary*, sixth edition, vol. I (A-M), Oxford, Oxford University Press. (SOED)

Scriban, August, (2013), *Dicționarul limbii românești*. Etimologii, înțelesuri, exemple, citații, arhaisme, neologisme, provincialisme, ediție anastatică și prefațată de I. Opreșan, București, Editura Saeculum I. O. (Scriban)

Notă: Această contribuție științifică fost posibilă datorită implicării în cadrul proiectului PN-II-PT-PCCA-2013-4-2062 (*Identificarea și corelarea conceptelor din manuscrise și cărți vechi românești, cu ajutorul unei aplicații informatice, în vederea dinamizării sociale prin valorificarea producției culturale* - MCVRO, derulat la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, cu susținerea financiară a programului PCCA 2013.